

SAMFUNDET
FÖR
NORDISKA MUSEETS
FRÄMJANDE.
1891 och 1892.

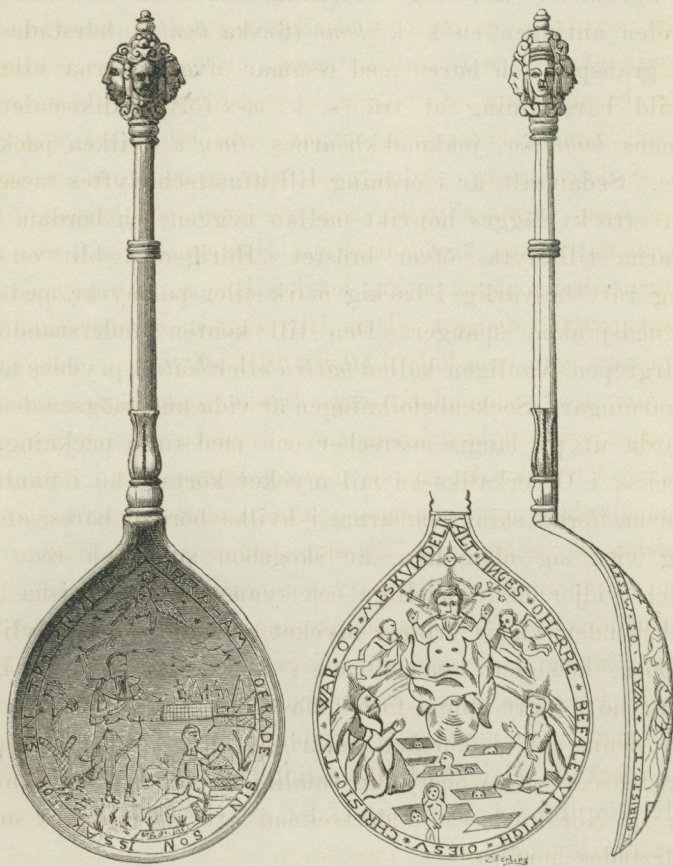

*Det frö må spira vida,
som föll i edra bröst,
och mana sent och tida
med Sverges egen röst.*

CARL SNOILSKY.

MEDDELANDEN,
UTGIFNA
AF
ARTUR HAZELIUS,
SAMFUNDETS SEKRETERARE.

STOCKHOLM 1894.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

6.

Sked från år 1607.

Bland silfversaker från 1500—1600-talen, som bevarats åt vår tid, äro knapt några talrikare än silfverskedarna. Säkerligen voro de på sin tid ytterst vanliga. I nämnda tids räkenskaper omtalas

ofta skedar, dels såsom betalningsmedel, då klingande mynt saknades, dels såsom gåfvor till kyrkor eller vänner; och får man tro en tysk resande, Samuel Kiechel, som 1586 besökte Sverge, voro de då allmänt i bruk äfven i bondehem. Ur hans dagbok¹, som innehåller många intressanta uppgifter rörande den svenska allmogen vid nämnda tid, låna vi följande om en svensk bonde, som var bosatt i närheten af Nyköping: »Jag måste berätta, att det i Sverige är en vanlig sed, att om man kommer till en fattig bonde, har han dock sina silfverskedar, åtminstone för sig och sin hustru, om han ock icke har någon bädd i huset. Och hvad förmögna och ansedda bönder beträffar, skola många äga 50, flere eller färre, tunga silfverskedar, som de akta för sin skatt. — Om de fått in penningar, som de kunna undvara låta de göra sig en silfversked, icke till köps utan så tung, att han väger omkring 3 eller 4 riksdaler. Och det har mig berättats, att före kriget, då folket varit mycket förmögnare och bönderna stundom haft del i bergverken, funnos de som ägt en half tunna full med silfverskedar.» I sammanhang med ofvanstående nämner han vidare, att »på flere ställen under vägen lades sådana skedar för oss på bordet, hvari bönderna sätta sin stolthet».

Ännu en annan omständighet, som kan förklara, att så många gamla silfverskedar blifvit bevarade åt våra samlingar — i förbigående må nämnas, att Nordiska museet eger flere hundra dylika — var det stora värde en sådan sked hade såsom vän- och minnesgåfva.

I den gamla tidens brudgåfvor var hon snart sagdt liktydig eller åtminstone lika värderad som smyckena och ingick stundom i husmoderns dräkt, så att hon, såsom vi af en anteckning från 1698 sett, räknades till egarinnans »ifarekläder» d. v. s. gångkläder.² Vid

¹ *Historisk tidskrift* 1892. S. 346.

² Så enligt en anteckning i Fämsjö dödbok för nämnda år. Denna anteckning, som på grund af den ovanligt fullständiga bild hon gifver af en småländsk bondkvinns dräkt mot slutet af 1600-talet eger ett särskildt intresse, lyder i sin helhet sålunda: »Hustru Märtas i Fämsjö ifarekläder: Sked, oförgyld om 4 lod: Kädja med smöcke om 2 lod; sölffspänne lytet; Kappa med späne om 6 dal. sölffmynt: Grön kiortel med rött snörlif om 4 dal.: Röd kiortel utan snörlif, 6 dal.: Blådh kiortel utan snörlif om 2 dal.: Noch Blådh kiortel, 2 dal.: Grön Fryskiortel om 1 dal. 16 öre: Brun tröija om 2 dal. 8 öre; Grön Tröija 1 dal. 16 öre; Rött snörlif om 16 öre; Blått snörlif om 12 öre; Grönt förkläde af rask; Sarkar 4 st.: 1 linsört: täpene 2 st.: Hufvudkläder 2 st.»

förnämare begrafningar fingo likbäranne ej sällan hvar sin sked med den dödes namn, eller, om han var af adlig släkt, med hans vapen,¹ och såsom faddergåfva torde hon nog fordom varit lika ofta använd som i våra dagar. Att skeden under sådana förhållanden skulle erhålla ett visst affektionsvärde, som gjorde, att man endast i största nöd-fall eller för bröd skull lät henne gå ur släkten, var naturligt. Slutligen bör äfven påpekas det konstnärliga arbete, som var nedlagdt å hennes utstyrsel, och som i förening med hennes praktiska värde, oafsedt de personliga minnen, som kunde vara fästa vid henne, gjorde henne till en dyrbarhet, värd att gömmas och gå i arf.

Närstående bild² visar en dylik sked af gjutet och graveradt silfver, förvarad i Nordiska museets samlingar. Formen framhålles med all önskvärd tydlighet af teckningen, hvarföre vi anse oss ej behöfva taga utrymmet i anspråk med någon närmare beskrifning. Å bladets insida, som prydes med en framställning af Isaks offring, läses: ABRAHAM OFRADE SIN SON ISSAK FÖR SIN TRO SKVL 1607. Teckningen å skedbladets baksida framställer antagligen yttersta domen: Gud fader, med jorden som fotapall, samt ett knäböjande par i 1500-talets dräkt och nederst en samling fyrkantiga graföppningar med människobilder. Inskriften är liksom den nyss anförda ingraverad mellan två jämnlöpande linier i skedbrädden och lyder: ALT * TINGES * OHÄRRE * BEFALE * VI * TIGH * OIESV * CHRISTO * TV * WAR * OS * MESKVNDELI.

Skeden, som har nr 11,789 i museets hufvudliggare, väger 50 gr. eller $3\frac{3}{4}$ lod³ och har kommit till museets samlingar från ett bondhus i Härfsta i Uppland, där hon länge förvarats.

¹ Nordiska museet eger flere af detta slags skedar, bland dem en med inskriften »Lovis de Geer Ao 1696» under en dödskaile.

² $\frac{2}{3}$ af nat. storl.

³ En »sölffsked» om $3\frac{1}{2}$ lod värderades 1610 »så godh som 4 mark». För jämförelse må nämnas, att en ko samtidigt såldes för 9 mark. Alt enligt Skirö kyrkas i Småland räkenskaper från nämnda år.

PER GUSTAF VISTRAND.